

Dosya Analiz / 34 Sosyal Medya?

Yaşadığımız çağda yoğun bir sosyal medya olgusu ile karşı karşıyayız. İnsanların her gün saatlerce vakit geçirdiği sosyal medyanın yaratmakta olduğu sonuçlar yoğunca tartışılıyor. Sosyal medya, kimileri için, insanın insanın kurdu olduğu tam Hobsyen bir ortam, yani anarşi durumu. Kimileri için ise Lockeyen bir doğa durumu. Her şey özgürce ve mutlu ama düzenlenmesi gereken bir ortam.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL'ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunuyoruz...

Sosyal medyayı nasıl değerlendirmeliyiz? İlk söylememiz gereken, biz değerlendiresek de değerlendirmesek de sosyal medyanın kendi mecrasında akmaya devam ettiği. Ama bu durum değerlendirmemize engel değil.

Her türlü fikre, özgürce ve ücretsiz imkan sunan bir ortam..

Öncelikle faydalarından bahsederseniz, sosyal medya "fikrim var" diyenlere, fikirlerini duyurmak isteyenlere, farklı fikirleri görmek isteyenlere, farklı toplum kesimlerinin ne düşündüğünü merak edenlere inanılmaz imkânlar sağlıyor. Reel yaşamda ulaşamayacağınız ulusal ve küresel pek çok insana fikrinizi ulaştırabilmeniz mümkün. Tersinden baktığımızda, reel yaşamda size çok uzak olan insanların ne düşündüğünü öğrenebilmeniz de. Üstelik düşünceleri paylaşmak için çok fazla bir sermaye birikimi de gerekmiyor. Eskiden yerel düzeyde bir gazete çıkarmak, radyo/tv kurmak için bile azımsanamayacak maddi imkânlar gerekirdi. Sosyal medya ile, çok düşük maliyetle, herkesin en geniş düzeyde düşüncelerini paylaşabilmesi, kendini ifade edebilmesi mümkün. Diğer taraftan bu fikirler kontrolsüz bir biçimde, herhangi bir engellemeye tabi tutulmadan paylaşılabilir. Fikirlerin özgür dolaşımı en fazla kapalı toplumlara, rejimleri tehdit ediyor. On yıllarca dünyaya kapalı bir şekilde varlıklarını sürdürebilen Arap rejimlerinin, Arap baharıyla değişmeye başlamalarının en önemli nedenlerinden biri de sosyal medya olarak görülüyor. Çünkü kontrol edilemeyen sosyal medya araçlarıyla kitleler daha rahat örgütlenebilmiş, tepki gösterebilmişlerdi.

Her türlü yalanın yayılabildiği, kitlelerin manipüle edilebildiği bir ortam..

Sosyal medya diğer taraftan her türlü yalanın rahatlıkla yayılabildiği, iftiralara atılabildiği bir ortam. Sosyal medyada neyin doğru, neyin yanlış olduğunu ayırabilmek bazen imkansız hale geliyor.

Sosyal medyada sadece fikirler değil, her türlü ahlaksızlık, kuralsızlık, suç unsurları da kontrolsüz bir biçimde yayılabiliyor. Her türlü saldırıya müsait. Facebook'un kurucusu Zuckerberg'in hacker'lardan korunmak için laptopunun kamerasını ve mikrofon girişini bantlaması dikkat çekici.

Sosyal medya aracılığıyla, kendilerine doğrudan ulaşılabilirliği için, kitleler doğrudan manipülasyonlara açık hale geliyor. Bu açıklık, kitleleri kendi amaçları doğrultusunda kullanmak isteyen istihbarat örgütleri ve kuruluşlar tarafından çok iyi değerlendirilebiliyor. Taksimde, gezi parkında kesilen birkaç ağaç nedeniyle Türkiye'de kitlelerin nasıl manipüle edilebildiğini hep birlikte gördük. Bazı ülkelerdeki sarı, turuncu devrim, kadife devrimi gibi hareketlerin, Açık Toplum Enstitüsü gibi uluslararası kuruluşlarla yakından ilişkilendirildiğini biliyoruz.

Sosyal medyanın negatif yönlerinden bahsederken kuşkusuz trolleri unutmamak gerek. Belirli bir gündem oluşturmak ya da karşıt görünen isimleri, kuruluşları gözden düşürmek için oluşturulan sahte hesaplarla yoğun bir propaganda yürütülebilmektedir.

Trollerin de etkisiyle sosyal medyada, bazen gerçeğin anlamını kaybettiği, oluşturulan imajın hakikatin yerine geçtiği post-truth durumlarla sıklıkla karşılaşılabilir. Troller için sosyal medya ne sosyal ne de medya (iletişim aracı), sadece bir saldırı aracı.

Kaç istihbarat kurumu, sosyal medya şirketlerinin bilgisine sahip?

Sosyal medya üzerine değerlendirme yaparken gözden kaçan bir durum, sosyal medya şirketlerinin bizim üzerimizden sahip olduğu devasa bilgi birikimi. Bu mecralarda paylaştığımız özel bilgilerden bahsetmeyeyim. Ortaya koydukları yorum, beğeni, paylaşım aracılığıyla, bireylerin, toplulukların, dindar, seküler, etnik vs her türlü kesimlerin kişilik, kimlik, değer, siyasal tutum analizlerini sosyal medya şirketleri elde etmektedir. Sosyal medya şirketlerinin belirli sayıdaki beğeniyle insanların kişilik analizlerini en yakın arkadaşlarından daha iyi yapabildikleri ifade edilmektedir. Bu anlamda bu şirketler ellerindeki devasa verilerle tüm dünyayı gözetleyip analiz eden, George Orwell'in 1984 romanındaki tele-ekran gibi. Bu durum şirketlere, bu şirketlerle yakın çalışan istihbarat örgütlerine, devletlere inanılmaz bir güç veriyor. Bunca hizmeti herhalde boşuna ücretsiz vermiyorlardır. Düşünsenize, her olayda, sanki zorundaymışız gibi gösterdiğimiz tepkiler, yaptığımız yorumlarla, hangi ülkede, ne tür olaylar karşısında, hangi kesimlerin ne tür tepkiler gösterebileceği bilgisi, bizim tarafımızdan bu şirketlere sunuluyor. Sosyal medyadaki yorum, beğeni ve paylaşımlarımız, her gün farklı konularda milyonlarca denekle yapılan kamuoyu araştırmalarına benzetilebilir. Bu bilgilere/verilere dair şirketler tarafından uzun dönemli analizler yapılıyor. Kendileri hakkındaki bu kadar uzun dönemli ve derinlikli analizlere kişilerin, kuruluşların, toplulukların kendileri bile sahip değildir. Bu analizler tek boyutlu da değil. İnsanların kişilik analizlerinden, kültürel, sosyal, siyasal tercihlerine, harcama eğilimlerinden dış dünyadaki gelişmelere, zaaflarından, kaçamaklarına kadar pek çok boyutu içerebilir. Bu durum bütün ülkelerin kendi gelecekleri açısından mutlaka hesaba katmaları gereken bir durum.

Benim de içerisinde bulunduğum kuşak, yani belirli yaşın üstündekiler, sosyal medyayı belirli oranda değerlendiriyor ya da değerlendirmiyor. Ama belirli yaşın altındakiler sosyal medyanın içinde doğuyor, büyüyor. Gittikçe etkisi azalan aile ilişkileri nedeniyle çocukların daha başıboş büyüdüğü, eğitim ve reel sosyal çevrelerin anlamını gittikçe kaybettiği bir ortamda, sosyal medya gittikçe çocuklarımızın tek sosyalleştiği mekana dönüşüyor. Kullanıcıların önemli bir kesimi için kuralın, ilkenin, erdemin olmadığı ama trolün, çarpıtmanın, yalanın bolca olduğu bir ortam çocuklarımızı nereye sürükler? Bu ortam nasıl bir dünya yaratır?

Ben tamamen umutsuz değilim. İfade ettiğim gibi, bütün yıkıcı unsurlarına rağmen sosyal medya iyi imkanlar da sunuyor. Nasıl bir ortam olduğunun bilinmesi kaydıyla olumlu değerlendirilebilmesi de gayet mümkün. Çocuklarımız açısından ise yapmamız gereken, onların sosyalleşmesini sosyal medyaya bırakmak değil, üzerimize düşeni yaparak belirli oranda sosyalleştikten sonra bu mecralara dalmalarını sağlamak. Hz. Mevlana'nın pergel metaforu gibi, bir ayakları sağlam olduktan sonra, açılabildikleri kadar açılabilmelerine izin vermek. Ama bir ayak sağlam değilse, girilen yanlış mecralardan çıkış olmayabilir.

Özetle küreselleşme süreçleri gibi, sosyal medya da, bizim değerlendirmemizden bağımsız olarak kendi mecrasında akıyor. Yapmamız gereken, karşı ya da yandaş olmanın ötesinde, bu akışın kendimiz, ailemiz, ülkemiz ve insanlık için faydalarını arttırmak, zararlarını azaltmak.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL'ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunduk...